

*spárgával játszik a százados
egy rézgomb fityeg
kopottan fityeg egy rézgomb
forrók az arcok forrók a kezek*

*megpróbálok fölnevelni egy lepkét
kimostam egy konzervdobozt abban lakik
gyereklepkének tekintem mert kicsi és fehér
de nem nagyon akar enni
aggódok emiatt*

Olyat sem láttam még, hogy színjátósok egy dráma több hónapos próbálásába siketül-ten, kukultan álljanak a főpróba előtt – és akkor a rendező gitárt kap, szagatni kezdi, és a játék pereg rögtön. Én is mehetek a gitárjának utána bátran. Akár egy ujjal. Jó vérű a zenész mögöttem, nem kell tömnöm. A dallam minden hangjának sem kell szólni. A sejtelem elég, hogy elhangzik.

Persze ki-kiszédül ilyen lüktetésből a karórágó kálomista! Aki csak szuszog a hangzatok és látszatok sűrűjében, mint a nagyítóra szerelt porszívó. Hát ennek végképp vége. Ezentúl ugróiskolának tekintem a világot, így utazok benne én is, én is

*mindöröktől valamely szélben
és évek óta nem láttam telet
ám különös madarat a siboney indiánok földjén guamában
és haiti szüklapartján valami húszas égőt
és megjedtem a holdtól a sargasso-tengeren akkora volt
és percek alatt meg lehet utálni a papáját
vak néger kislány a vedado hotel halljában
óriás rák vagy mi egy másikban a liftben
és az usába szökött rabbi a havannai zsinagógából
madeire szigetén el lehetne élni
az algériai himnusz van vagy félórás
gibraltártól a boszporuszig csak algériai himnusz
hadihajók szicília partjainál
és csupa tükkör odesszában a krasznij hotel
a kijevi pályaudvar előtt kétszáznegyvenhét volga áll
montenegro felől rossz szelek követnek
kapodisztriától triesztig
a via panispermáig ahol ró mában élek
athénnál is melegebb
talán csak mert légkondicionálnak a sínai sivatagban
és kishajóval visznek nagy hajóig szuezen
és hiába lakom bécsben nincs tél tavasz van
aztán meg nyár van
rolexek csillognak a grábenen
mint prágában a tornyok
és várom a telet valamely szélben mindöröktől várom
kész vagyok megfigyelni bármely madarat*

*bármely kutyaszemet
talán ha északabbra mennék*

*magának görögös a lába
leginkább a lábfeje az
és meleg zokniú kap tőlem
ha egyszer mégis tél lenne*

*talán ha északabbra mennék
stockholmban zöldek a galambok*

A globalizált világnál a történelem sem érdemel nagyobb betűket, ha fél lábon ug-rálunk benne. Minek ahhoz a súlyos léptek, amit Pest zengett, alig bújt föl az óvóhely-ről. *Mi vagyunk hát a csikkzedők, Új szabad szakszervezetet szervezünk, A mi jelszavunk csak egy, Sok csikk az sokra megy!* Meg amit a kapuk alján duruzsoltak: *Tessék, tszkő, ezerédes! Tszkő, állami pecsétés!* – S ha rendőr jött: *Kszködünk, biztos úr, kszködünk!* – Hát a *Te vagy a fény a lépcsőházban!* És ha van bűn – ami az utcai vetkőztetések évadán kétségesnek látszott – *te vagy benne a jó!* A *Jaj, a Helén!* az alijázás indulója! De mire megtértek, a legbosszulóbb makkabeusok is zengték a gyerekekkel, akik rosszindulatú majmok markába kerültünk mind, burzsuj és proli, levitézlettek és kiemelték egy emberként: *Keretlegény, jöjj vissza hozzám, Szeretném lázasan csókolni újra a szád (Marquis de Sade)!*

Csak a mai gyerekek honnan tudják? És miért fűjják ennyire? Hogy a *Baracknyílás idején* az első padlássöpréskor, amikor bandát tartott a kalocsai érsek is, mint a Rajk meg a félszemű Lulák, mert akkora volt a *igény* – akkor az úgy szólt, hogy *Parasztnyírás idején*. Honnan tudjátok? Hogy amikor Rajkra rábizonyult, hogy szintén zenész, és a sírjára fölvésték, hogy *Pardon, pardon, szenyóra!*, akkor az lett a nagy szám, hogy *A végén mindent másképp lát az ember!?*

A Lulák ki volt? Na végre nem tudtok valamit. A Lulákról történelmileg annyit, hogy a Lulák a Pipában kezdett be. A Csarnok oldalában jutott helybe először az életben. Nem, mert nem a Tüdős Klára tervezte a lila télikabátjába, és nem ő álmodta a hóna alá a meztelen hegedűt, a Lulák *draga lagutaját*. Nem is azért nem, mert csekély bizalma lévén az emberi értelemben, minden második szava után megkérdezte a Lulák: *irtetti?* Hanem mert szalont, csárdást, hallgatót, amit *basavázott*, nagy bécsi nótákat, hiába *discírte* maga, nem volt egy igazságos hang se akközt. Régen ő a híres pesti *mut-rázókban* nem húzhatta meg a vonóját, ez a tényvalóság.

De közbeszólt a történelem. Illetve a *igény*. Sokat a történelem se szólhatott már akkoriban, mikor szinte minden piacát bezárták, gazdakört, iparoskört, tűzoltóegyletet, Mária-kongregációt. Hanem a kétkamarás esti parlamentjében, eszpresszóban és nagyobb sorszámú vendéglátóipari egységekben, ott fújta a történelem, hogy dült ki az oldala. Azért a Lulák is, hogy kikapott magának egy biztos alsóházi mandátumot, fülesedni kezdett. A *Rácsos kapu, rácsos ablak*, azt nagyon fölkapták, de az ment is mindig neki. Viszont a *Tanulj meg, fiacskám, komédiázni*, az már olyan régi volt, hogy csak az öregebbek tudták, és helyre kellett köszörülni. Most meg a csarnoki hórukkok bevasalták rajta estéről estére, hogy *Vácról jöttem én most kérem, Négy mázsát pihent a vérem, Azt se tudják, hogy ki vagyok én!* A legvégén tőlem tanulta meg, hogy *Csak átutazó vagyok itt a földön*, és már-már együtt volt a történelem. A Lulák virágzott.

A *Pacsirtája* üveghangokon repesett, mint akinek a muzsikájára a zálogban is adnak. De ő arra nem szorult. Hajnalonta, amikor zárt a Pipa, a Csarnok meg nyitott, pár csirkéket vett az asszonyoknak.

Aztán egyik reggel ez a mennyiség átcsapott minőségbe, ahogy a szokása volt akkor. Ahogy én átcaptam muzsikálás után a Lukácsba. Ott romáskodtunk egyet Jékelyvel, úsztunk – megint megúsztuk! –, aztán a Fényben bevettem vele a rumos tejemet, és úgy kezdtem be a szerkesztőségben. Luláktalan napokon a Rózsafában Szentkuthyval. Ők vezettek át nappalomba, Pestre megint, a tornyos New York-palotába. Azért az átcsapást Budára nem is hagytam volna el, tekintettel szegény apámra, aki a natúr-magyar szűkített futamoktól egyre távolodó zongoraszavam hallatán kimondta végső leheletével: – *Du hast ein Drang nach unten!* – vagyis hogy törekszem lefelé erősen. Elkocsisodol. A temetőkapuba fogol méceszt árulni, ígérték biztosra a vidéki rokonok. Az árokban végzed, szolt gyermekgyógyász feleségem kórjósolata tulajdon gyermekágyában, mikor a kórterembe csüledt be a romaság, hogy újszülött fiunk megmarcolhassa a vonót jókor.

Szóval, mondom a Luláknak a Csarnok előtt ezen a minőségi reggelen: – Te Lulák, én megyek át Budára.

– *Máker má, Vaker Zongoristá!* – nyíja a Lulák, mintha a haját tépném. – Nem talász haza, írtetti? – Mindennapos intés volt, eltettem a rokonokéhoz. Kanyarodtam a hídnak. Hanem valami azt súgta, hogy a Lulák vívódik, s épp arra fordulok vissza, hogy oldja el a pár tyúk lábán a rongymadzagot, s a lelkükre köti: – Eriggyetek haza Újpestre a Tóth kontrás lakására! – Azzal lódult utánam. Hiszen felmuzsikálta magát a péréből, szorosan mellém, ahova én a keresztény középosztályból leküzdöttem magamat Vaker Zongoristának. Mi az osztályharcunkat megharcoltuk.

A New York-palotában az vált el éppen, lesz-e majd nálunk a nagy költészetnek is zengő közönsége. Mert az nagy közönség nélkül nem támadhatott Walt Whitman szerint. Márpedig őrajta sarkallott a kérdés. Szerencsénkre azon évben, '55-ben lett száz esztendeje, hogy *Fűszálak* című szabadvers-kötete napvilágot látott Amerikában, és a Békevilágtanács lefoglalta a béketáborának költőjével együtt, illetve a haladó világnak, tudván, hogy a háborús uszítással elfoglalt Egyesült Államok meglepedezik a fontos évfordulóról. S mivel a szocializmusban, amit szabad volt, azt muszaj is volt, Whitman-kötetet szerkesztettem. Rögtön, amint ünneplésre kitűzték. Mégpedig határidőre, azaz tegnapi. Sürgős fordításához szinte mindenki az íróasztalom köré csődült, akit a halál nem avatott még klasszikussá, vagy tehetségének előlegéből élélhetett. Whitman egyetlen rokona, Kassák, az élve eltemetettek közül jött – *Itt nyugszik Kassák, Már nem baszogassák!* –, Szabó Lőrinc, Áprily és Jékely, Weöres és Károlyi Amy, aztán Faludy, szinte egyenest Recskről, a kukoricán térdeplők vagy csak hallgatagok közül Füst Milán, aki indulatosan tagadta rokonságát Whitmannel, igaz, mással is – *keveseket szerettem, azokat is utáltam!* –, és jöttek, akikről még senki nem hallott, Whitmanhez illő mellénnyel a fiatalok, Orbán Ottó friss érettségivel, Görgey a kitelepítésből, Lator a körmendi gimnáziumból, Bakucz Jóska húszfilléres darabbérért gyártott patkányfogói közül. És még sokan mások.

Mások meg nem. Aminek oka a szerkesztők válogatósága volt, Szenczi Miklós professzor úré meg az enyém. Szenczit, a nemzetközi Shakespeare Társaság elnökét, a pesti egyetem angol intézetének professzorát a kémperek idején fúrta ki a tanszékéről tanárom, Lutter Tibor. Angol kémet fedezett fel benne, mivel Szenczi a háborút angol internálótáborban töltötte, ő pedig a pesti Birodalmi Német Gimnázium igazgatója volt. Szenczi tehát szovjet ismeretterjesztő művek néger fordítójaként, végelbánásból érkezett a New York-palotába, katedráját Lutter foglalta még, igaz, csak címzetesen. S Szenczi előbb adta volna áldását a Lulák fölléptére Whitman-kötetünkben, mint

Zelknek, a hűség és hála énekesének, akit a Gyerekek temettek el – *Itt nyugszik Zelk Zoltán, Pártjelvény akadt a torkán* –, vagy Devecserinek, a Néphadsereg legszebb tankász őrnagyának, az önkéntes határőrnek. Vagy fiatalabbaknak, akik még csak helyezkedtek. Vagy huzakodtak neki az első kiábrándulásnak. Kérlelhetetlen volt a szösös beszédű, szelíd Szenczi professzor. Kutyából nem lesz szalonna, s nem lehet a Demokrácia Dalnokának tolmácsolója.

Egyetlenegyszer szorongattam egy Garai Gábor nevű, még ismeretlen fiatal költő bevételéért. Voltaképpen Wirtschologi-Rupprechtnek hívták, mint nagybátyját, a *Magyarság* tulajdonosát, ezért csapták ki a Közgázról, mikor rájöttek, ezért könyvelt az Utasellátónál. Szenczi belepillantott mélyen tűző szemébe, és nemet mondott. Hogy ettől minden kitelik. És milyen igaza lett. Amikor Garai jött föl a pincéből '56 után, nem a *Csikkszedőkkel* kezdte, se ahogy az akkori Gyerekek – *Egy forint a forró lángos, Le van szarva Kádár János! Egy forint az Kalocsán is, Le van szarva Marosán is!* –, hanem a *Tűztánc*cal, a Rend-Értelem-Törvény új bizonyosságával. És milyen igazam lett. A fiatal költők avatásából kirekesztettük, hát keresett magának helyet. *Valaki kell nekem is*. Sztálinváros után Hruscsovaljaújhely. De a KB-tagságig összekaszált tisztségeivel csak jót tett mindenkinek. Rosszat csak magának. S a gőzösek, a megszállottak, akik a hódoltságot ünnepelték eddig? Annyira, hogy belesüketültek? Azok későn hallották, mit zengenek körülöttük a gyerekek, s mire egy húron pendültek volna velük végre, lecsukták őket.

Még javában zengtek a presszók, mikor teára voltam hivatalos egy végtelenül finom ólipótvárosi lakásba. Ide nem hatolt föl forradalom, osztályharc, háború. Milyen háború? Itt vigyázni kellett. Gyermekgyógyász professzor volt az egyik vendég, emlékszem, a másik a barátja, Ránki, a Pomádé király. Óvele itt találkoztam először. Hanem akit bátyjának ismertem, Reismannhoz, a Vadölöhöz, a *Béke és Szabadláb* fotósához országos barátság fűzött, tagja lévén ő is a rum, a rumos tea, a rumos tej, a rumos minden baráti körének. A Rajk-ügyben ült, majd az újratemetés borongós délutánján fölszaladt hozzám, mert egymagam őriztem dacosan a New York-házat, és újságolta, hogy beugrott örök bőrkabátjában a frissen ásott sírba, és alulról fényképezte a nem olyan friss özvegyet. Vele nagyokat lehetett beszélgetni. A Pomádé király azonban hallgatag volt. Méregette, akárcsak a gyermekgyógyász, a harmadik vendéget: Eörsi Gyulát, a jogi kar rektorát, a Rend-Értelem-Törvény akkori pillérét kékes bádögöltőjében. Eörsi rektor tartotta szapora szóval az asztalt. Egyszer csak lendületesen kezdi ráolvasni Ránkira, hogy olyanok nem történhetnek ma már, mint a Vadölövel, hogy kérem, egy fotóművészt bebörtönözni! Nézze meg az ember! Elvégre '58-at frunk! E szónál akasztottam meg, hogy mi is szóljunk már.

– Hát a Pista?

Hát a Pista volt Eörsi István, jogaink bádögpillérének öccse. Szenczi a kezét, a fejét rázva nem engedte az Isteni Átlag fordítói közé. Egy év múltán már állt volna a megvert gyerekek élére. *Élünk*. Hajjaj, nem is egyszor. Azért ült most. A rektor azt nem olvasta a fejünkre, hogy rokonságon a Törvény nem csorbulhat. Felelni sem felelt, csak a szeme bádögzött.

– A múltkor cukorral itta! – mutatott hűlő teámra háziasszonyunk, egy idős gyermeklélek-idomár szemrehányóan. Hogy miért nem tudok úrifíú lenni most, szabad így szétfingani a ritka légkört?

– A múltkor *talán-talán-talán* – daloltam eszelősen. – Azóta okultam egy Heydrich nevű hegedűművész példáján. Ha nem egy úton jár, és hol cukorral issza, hol nem, akkor máig velünk teázik. – Magamban meg ezt sírtam: *Elmehetsz már, csoró árva!* Te

Pista, költő és filozófus. Akit sose szerettem. S ha most megváltja magát? Talán minket is? Azám. S ha azután se fogom szeretni, akkor?

Kihez fordultam volna kérdéseimmal? Füst Milán mesterem a Múzeum körüti bölcsészeknek eljátszott szombat esti Shakespeare-színjátékai során a kopasz tanítómesztert hívta tanújául a falról. Annak idején. Hogy a barátom így meg úgy. A Lulák el-süllyedt volna. Majd egyetlen szabad hetünkön, talán a *Fűszálakon* megindulva, talán a barátja felejtéséül először életében kurjantott egy hazafiasat. Majd meghökkent a tulajdon bátorságán, és alája írt az írók követelésének, hogy az Egyesült Nemzetek szálljon le már a magyar ügyről. Kassák a Váci utca közepén rám rivallt, épp ott, ahol az új Efek a képeiből kiállítás rendeztek két hónappal a sajnálatos események után, hogy kibázták velünk mágyárokkal, urám. Abban hiba nem is volt. Csakhogy ő régebben nem kelt föl ültéből a Himnuszra. Hát magyarrá a kibaszás tesz? Szentkutya szerint a *Fűszálak* kozmikus telefonkönyvre sikeredett, a következő kiadás méltóbb címe lesz a *Fű alatt*. A Lulákra adtam a legtöbbet, mivel az ő vonóját szorította meg vadonatúj csecsemőnk, hát kérdeztem, hogy szerinte melyik a jobb. Amelyik eddig sínylődött, és élne egy kicsit, vagy aki eddig dalolta győzelmi mámorát, és most ül? Kinek jár itt megváltás? És bennem mi ez az eszelős dalolás?

A Lulák rátenyerelt a kockás abroszra, úgy nézte a keze fejét. – Nézheted, és nevetettel, Vaker Zongorista – biztatott. Majd a tenyerét terítette ki. – Nézheted megint innét, és sírhatol. Nevetni szereted vagy sírni? Hol sírni, hol nevetni? Akkor forgassad! Megváltás? Nem vagy te *rasaj*, írtettí?

Szentelt pillanat volt mégis. Elnéztem a kezét, és a mai eszemmel azt kellett volna kívánnom, hogy abban a pillanatban sok magyar gyerek szülessen. De bizonyos, hogy ez a nevelt fiú mögöttem, ez ilyen pillanatban született a gitárral.

A tíz perc szakszeti szünetből még telt, a Lulák pönögette tünődően a lagutát. – Forog az eszemben sokszor, amiket kírdeztí – nyugtatott meg. – Annyira forog, hogy szerzek egy nagy nótát belőle, ki ne szédüljek már a világból. A címe is megvan, írtettí? *Vargácijók a halott menyasszonyon*.

A szünet után azzal a divatos számmal kezdte, hogy a *Dávid és a Góliát Vítak egykor nagy csatát*. Ami a *Látta-e már Budapestet széjjel?* drámáját helyezte történelmi távlatba. A Lulák meg is toldotta némi oknyomozással: *Dávid úr már verve volt, De a töke telve volt...*

A zengő osztálynéküliséget végül a *Tollasodjunk, elvtársak!* jelszava söpörte el. Soha ilyen foganatos szót. Az elvtársaknak nem kellett szégyelleni, ha a bokorugrók polgári módjába ültek bele. Azt se, hogy kispolgárok voltak a szívükben mindig. A zárórák húzódtak közelebb az éjfélhez. Nemhogy az éjszaka lett uncsi, a nappali dumcsi is. Este a tévé előtt zörögtek koponyájuk üres csajkájával, a hét végén meg irány a Balcsi, építeni az Imád-lakot. A vendéglátóipari egységeket tatarozni kezdték, a legtöbbjét ki se nyitották már. *Kicsit szomorkás a hangulatom máma*, ezzel köszöntek el. Picit. Pücut. Valahol.

– Te Lulák – mondom a Luláknak –, mindjárt kifázol te is a Pipából, mit fújod a vendégnek, hogy *Tele van a város füstölt szalonnával?* A múltkor az úgy szólt, hogy *Tele van a tököm akácfavirággal!*

– A múltkor! – visszhangzott. – *Száz év messze jár!* Azóta a hócipóm meg a Varija-bútorom van tele. Halladással, Vaker Zongorista. – Igaza lett. Meg nekem is. Mert a Pipát, azt bezárták, de a Lulákot elvitték exportcigánynak Svájcba, és több pénzt láttak belőle, mint a Május 1. Ruhagyárból, amelyik felöltöztette az útra. Olyan is volt, *mint egy*

szerelmi gennyes vallomás. Hanem a svájci csendességet nem bírta a Lulák. Szél ütötte, hozták haza *draga repülön*. Nem is lett belőle ember a megszólalásig hú nyugati üveg-szemével. Csak makogott, és a fél keze fejét forgatta.

Akár a gyerekek idehaza. Meg a gyerekeik. A tollasodás meghozta a csend-rend-fegyelmet, Svájcban is megirigyelték volna. A melegkilincsváltó népnevelők emlékét nevében őrizte a gumibot. Apostoli lelkű népművelő az új művelődési házakban, a kultúrának tisztelt szépirodalom – mind-mind a csöndhöz illő felejtésről gondoskodott. Az elnémult vendéglátóipari egységekben is egyre jobban a kulturált viselkedést követelték, ahogy az étlapjuk hosszabbodott, és romlott a konyhájuk. Kulturált akart lenni itt a klotyó is. A Lulák még megérte, hogy kuka lett az ország.

A magánélet magánzárkáiban telt el majd' egy emberöltő. Majd itt-ott irodalmi színjátszó csoportokba, ártatlan népi táncházakba, játszóházakba gyűlt értegetni a leg-újabb eresztés, hogy Bartók kifordítva-befordítva igaz lehet: ha népdal az, amit sokfelé és sokáig énekel a nép, akkor nép az, amelyik sokfelé, sokáig zeng együtt. Népművelők első őszülő nemzedéke pesti pincékben, presszók rég megürült emeletén csevegésre serkentő teaházakat nyitott az ifjúságnak, mert észbe kaptak, hogy évtizedes kultúrmunkájukkal az élő szót csapolták le. Egyszer arra keveredek fel forró nyár-időben egy ilyen teaházba, hogy egy télikabát kántál végtelen verset sétálva, orvosi köpenyes lányok lengedeztek körülötte, és fekete népnevelővel rekesztik az útját.

A hömpölygő versbeszédből, a bölcselő sétájú télikabátból, a fehér köpenyes, gumibotos útelzárásból derengeni kezdett, hogy itt Ezra Poundot hallom. A *Cantóit*, először a világon! Hogy a *Cantók* sűrűek vagy kuszák, azt meg nem mondja filosz se. Elmondani még úgy se nem mondja, mert egy ötvenéves költői életmű kötetnyi foglatát betéve tudni lehetetlen. S még kántálni, játszani, sodródni vele! Sükebóka közönségnek minek? Senki az itt tátogó legújabb gyerekek közül nem sejtette azt se, mekkora költő bújócskázik velük. Egyáltalán – a télikabát hogy bukkant rá? Pedig akkora, hogy Amerika megértésén kinőtte Amerikát, s hogy Yeats vagy T. S. Eliot vagy James Joyce az ő mesteriskolájából került ki. Megértette azt is, miből lett a nagy háború, azért a nagy gazdasági válságnak már a forgatókönyvét megírhatta jó előre. Várni is inkább olyasmit várhattak ezek a hülyére kulturált gyerekek, hogy a haladás szege kibújik a végtelen versből előbb-utóbb, és a költő fölemeli szavát a megnevezetlen háború és a névtelen tőke ellen. Nem, hogy a nép ellenségét hallják, mert a második nagy háború ellen beszélt, az ügy fontosságára való tekintettel a római rádióban, megelőzően és nem utóbb, sőt az általános rémet, a fináncotkét is nevesítette. Utoljára a bevonuló amerikaiak fogták el, és Pisa főterén tartották vasketrechen hetekig a vén gazembert, majd hazavitték, hogy hazaárulásért bíróság elé álltsák. *Aid and comfort to the enemy* – az bizony villamosszék –, de Pound peréből nem lett semmi. Amerika még nem állt hadban Olaszországgal, amikor Pound a háború ellen tiltakozott. Ejnye. No jó, hát tébolydába zárták, és ki nem eresztették tizennégy évig, hiába kapta meg *odabent* az amerikai költőt legszebben díszítő Bollingen-díjat, hiába példálózott Hemingway a költői szabadsággal, amikor a Nobel-díjat kapta a Svéd Akadémián.

Ringtam a teaházi kántálással, és elgondoltam: gyerekek, mit sajnálkozunk. Mi is már elég rég vagyunk pszichiátriai kényszerkezelésen, ahova ugyancsak Amerika utalt be minket. *Egy kis műper a háznál szerencsét hoz!* Magyar költő a XX. században! Amerikai költő a XX. században! Magyar kovács! Amerikai kőműves! Magyar kalapos! Amerikai kárpos! *Szervusztok, gyerekek!* Nem bánom, amerikaiul: *Coax me a little bit!* Rosszindulatú majmok fogságában töltjük ezt a századot.

Csak megint: honnan tudják, akik koruk szerint az én gyerekeim? Mikor már réges-rég nem zeng együtt a város? Hányat is írunk? Tudja a bádogrektor. A télikabátos, aki Poundot fejből fújja, többnek akar látszani a harmincnál. A leánykák pedig, akik a gumibotot suhogtatják, vagy elmeosztályi köpenyük elejét ki-kigombolják, épp csak törvényes korukba jutottak. Már életben tarthatnak és büntethetnek, hogy élünk. De honnan tudják a dolgukat? Talán épp a tojásból bújtak ki ezek a pipik, amikor modern amerikai költészetéről rendelt tőlem esszét a sportújságíró, majd katonapolitikus, majd börtöntöltelék, majd vendéglátóipari igazgató korából luksúgorom, Kardos György, a Magvető igazgatója. Aztán nem közölte az irományt. Mert a legnagyobb amerikai modernről, Poundról is volt szavam. Holott Kardos György egy sorát nem olvasta bizony isten soha. Hogy honnan tudta mégis? Ja, *akire a Párt vigyáz!* De a pipik! S aki rendezte őket, a télikabátos!

Szégyenszemre nem jutott eszembe ott helyben, hogy így és ennyit csak költő tanulhat költőtől.

Pár hónap múltán az ifjú írók József Attila-körének titkára telefonált rám, hogy Ezra Pound az idén lenne százéves, nem mondanék-e estjéhez bevezetőt az Írószövetségben? Miért én? Mert én értek hozzá. Csak nem Kardos Györggyel tisztázták? – tudakoltam volna, ha azzal nem folytatja rögtön, hogy az est nem bensőséges megemlékezésnek készül. Egy Forgács Rezső nevű fiatal költőkollégát héthavi letöltendő börtönre ítélték közszemérem sértésért, de voltaképpen Pound szavalása miatt, és ha mi most ugye Poundot ekkora nyilvánosság előtt megiszteljük, régi és fiatal írószövetségiek, s miért ne, hiszen tiszteljük szívünkben mindnyájan, ugye, akkor a Művelődési Minisztérium el tudja talán intézni a perújrafelvételt vagy mit. Mi ugyan nem hallottuk ezt a szavalást, egyikünk se, és a vádiratban botrányos körülményekről volt szó, de... – Topp – mondok –, én láttam, hallottam. Csak a Pound-est idejét. Állok elébe. – Ne haragudj, még valami – fűzi hozzá sietősen a titkár. – Felejtsd el a szomorú apropót. Ne lógjon ki a lóláb. Ezra Pound nagy amerikai költő, ennyi.

Azért nemhiába voltam a titkárnál is idősebb egy húszassal. Ha már annyit írunk, hogy a mondókám közepén nem hurcolnak el, akkor miért ne derülhetne ki, hogy Ezra Pound vagy más is, aki igazán élt, a mi időnkben mindannyiunk életét élte. S hogy a túlsó térfélen? Talán elhangozhat maholnap, hogy egy volt végig a két térfél. Pound hirdette már a húszas években, hogy a szovjetet kanadai búzán éltetik. Napjainkban meg imperialista kölcsönökön él. Ha a makszista-lejmista papírforma volna igaz, én előbb kérnék kölcsönt Kardos Györgytől vagy Eörsi Gyulától, s ők előbb adnának.

Így lett a bevezető címe *A százesztendősz Ezra Pound bűnpere Magyarországon*. Nem hurcoltak el, de az idős és ifjú költők rá következő vitájában minden lettem, csak nagysosasszony nem. Hogy a perújrafelvétel célja teljesülhet-e ilyen kollegiális légkörben, az kétséges maradt. De a télikabátos költő ott volt, és a vita után rátenyerelt két forrásművemre, az előttem fekvő Btk.- és Pound-kötetre, majd fölém hajolt, úgy köszönte meg a fáradozást. Most nézhettem az arcába. A mellettem ülő kolléga, Göncz Árpád is belenézett jól, és tetszett neki, amit látott, mint aztán pár trolimegállót sétálva megbeszéltük.

Vitatkozni valónk nem volt. Megegyeztünk, hogy a közszemérem csúnyább sérelmet szenved az ilyen jogerős ítélettel, mint megismert fiatal költőnk és a megismertette modern klasszikus közös szereplésével. Azon se akadtunk fönn, hogy éppen egy

csicsói csárdában fülelik le őket. *Megállj, lesz még Csicsón búcsú!* Büntetőparancs követette Forgács Rezsőt egy ideje. S arról tudtuk jól mind a ketten, mi fán terem. Csak még léteznek? Mikor már '85-öt írunk? Hajjaj. Művelődési miniszterünk, Köpeczi Béla sipáskolt a vádirat láttán, hogy ő nem akar Magyarországon Pound-pert. Hát nem is illik egy Rákóczi-kutató francia filológushoz, hogy épp az ő minisztériuma küldözzön segédkönyveket a csicsói csárda Tolna megyei joghatóságára a vádirat olyan téveszméinek elosztatására, hogy Ezra Pound portugál költő, vagy hogy nárcizmus a nárcizmussal egy töről sarjad. Hogy Pound vádiratának bizonyítékaiban a római rádióbeszéd Amerikában készült gyorsírói jegyzeteiben is Konfuciusz konfúzus és Monet *money*, Louis Ferdinand Céline következetesen *Sztalin*, sőt *Ferdinand Sztalin* volt? A bizonyíték az bizonyíték. A büntetőparancs pedig parancs. *Költő, hazudj, csak rajt ne fogjanak?* De rajtafoztuk! Még örüljön a hazug disznó, hogy második nekifutásra a *meztelen kocsonyát nem szabad árulni* ősi tilalmának megszegéséért ítéljük csak el, nem hazaárulásért! Hogy a kecskeméti Katona József Színházban színészek csórén játszanak Jancsó rendezésében? Hát van pofája ezzel a kis gimbelem-gombolommal Katona Józsefhez hasonlítani magát? Meg van maga örülve?

De ez sem járható út. Ez már egyszer tizennégy éves kényszerkezeléshez vezetett. Amikor végül – kormánydöntésre! – Poundot szélnek eresztették, Thomas Szász, az amerikai pszichiátria magyar csillaga ízekre szedte beutalójának légből kapott megállapításait. Nem lenne-e jobb az amerikai példán okulva se perújrafelvételt, se elmekórtani vizsgálatot kockáztatni, hanem térdre borulni Losonczy Pál előtt, és kegyelemért könyörögni? Ebben maradtunk. És külön-külön írtunk kegyelmi kérvényt, Göncz is, Jancsó Miklós is, magam is, hogy nárcista összeesküvés gyanújának még az árnyéka se eshessen miránk.

Mindhiába. A parancs az parancs. A fiatal költő és szavalóművész, hogy mégis legyen miért ülnie, összeállított egy Pound-kötetet szamizdatnak, rátaposván a Vas és Aczél Országának jobbik lábára. Mert amíg ő él, mondta ki, addig itt Pound-kötet nem lesz. Azzal, mint aki dolgát jól végezte, bevonult Baracsára. Az Írószövetség ifjúsága rendesen látogatta, titkár, kollégák. Minden beszélőre jutott egy. Kellemes, konzolidált nyár volt ez is. Idegen műfordítókat tartottam magyar szóval a rábaközi Mihályi kulturális célokra kipofozott gyönyörű Dőry-kastélyában. Mondókám végére befutott a titkár a minisztérium irodalmi előadójával. Leültem őket a szobámban, s bort töltöttem nekik, míg zuhanyozok egyet a hőség után. És mire jövök elő? Hogy a JAK ügyei szépen haladnak, a botrányoknak végük, így is kell, senkinek itt semmi baja ma már.

– Hát a Forgács Rezső? – fújom már, mint akinek van gyakorlata.

Igaz is, mondja a minisztériumi, és fordul a titkárhoz. Meg kell beszélnem veled. Amikor szabadul a Forgács, kizárjuk a JAK-ból.

Ilyen nyájasan és konzolidáltan. Mint a jog bádoggpillére a maga idején. Ez a rend. A békesség nincs ingyen. Mint manapság a demokrácia. Bennem azonban a Lulák vargácionói szóltak, és ennyi év múltán hihetem, hogy általuk vagyok, ha nem is szabad, legalább szabadon.

– Mié? – daloltam.

Azért, szólt a válasz, mert börtönviselt tagja az Írószövetségnek nem lehet. Milyen természetes. Mint a tehéntrágya. Csak az nem trágár. Inkább, mint a Dunaszaurusz második nekifutásra. Hát léteznek itt jobb megoldás? Nemiga?

Jól van, mondom. Ti kizárjátok. Én meg antológiát szerkesztek az Írószövetség rovvott múltú tagjainak műveiből.

Egy hét nem telik bele, csöng a telefonom. A minisztériumi ember késő este, rég túl a hivatali órákon. Kérdi, hogy halad az antológia. Ahogy a kizárás, mondom. Te nyugis ember vagy, azt mondja, de ugye nem gondolod, hogy akár a börtön, akár a kizárás az én ötletem volt? Nekem csak végre kell hajtanom. Helyeslek. Füles csávó vagyok én is. Bemondja a Lulák, hogy Esz-dúr, nagy négy, kenyíri-kolbászi, irtetti, aztán indíts, Kossuth. Mutat is a vendégnek büszkén a zongorámra, hogy ebbe a tek-nőbe minden benne. Akkor mitévők legyünk, kérdi a minisztériumi tanácstalanul. Majd én megmondom. Ha az Írószövetség egyszer óvodát nyitott a fiatal íróknak, akkor ne csapjátok ki a hugyosokat onnan, hanem azon legyetek, hogy nőjenek. Jelöl-jetek nekik nevelőapát a meglettek közül.

Ez jó, azt mondja. Nevelőapa. Ez elfogadható lesz. És mégis kit ajánljak? Engem, mondom. Meg a Göncz Árpádot, ha magam nem bírnék a kölökkel.

Jó, azt mondja. És ha apák lesztek, akkor nem lesz antológia. Nem, nem, duruzsol-tam az úri becsületszó mellhangján.

Így csináltam telefonon gyereket. Nevelni se nagyon kellett. Vagy kitalálta, amit gondoltam, vagy olyan jóra sikerült egy-egy húzása, hogy csak én gondolhattam ki. Apa és fiú közt nincs helye szerzői jogvitának. Különbén is mire nevelni fiat? Hűségre mondjuk? Énhozzám? Ne már. Inkább hallanám, hogy vigye, fater a sárga körmeit az abroszról. Talán a feleségéhez legyen nekem hú? De például, hogy már bútora van, zongorája van, törölgeti. Mintha magamat látnám.

Vagy nézzük azt a fiamat, amelyik eredetileg megmarkolta a Lulák vonóját. Az el is eresztette. Aztán az iparát hagyta el, amit én adtam a kezébe. Végül itt hagyott házat, műhelyt, gyereket, feleséget, jövő hetet, és ment ugrabugrán neki a hazátlan életnek. Többet nem láttam. Jobb is, mert az micsoda pofára esés egy apa részéről, ha a fia ekkora baromnak idehaza bizonyul, és itt mosolyog!

Emez is elment. Kocsiút közepén ölelt meg, úgy. Na, gondoltam, téged se látlak az életben. Hanem megnézte a sargasso-tengeren a holdat és stockholmban is a zöld ga-lambokat, utoljára

*amikor már értenénk a fákat
a köveket a folyók moccanásait
most amikor csontjainkban a repülés emléke
most mikor már elhisszük a szakadékok mélyét
mikor már érezzük a vízesség magányát
amikor agyunkban már a delfinek tánca
mikor már bőrünkben lakik a síkátorok piszka
és tagjainkban évezredek oszlopok*

megtér és

*most hogy lépdeliünk tovább a duna partján
és csak legbelül sírdogál egy cérnavékony féreg
most ha nem is mondjuk
ha hallgatunk is
de tudjuk ami még kimondhatatlan*

ittthon vagyunk

ebben a húszas égős világban

önmagunk őseiként találunk a reggelek
valami vénségek mocorgunk takarónk alatt
ahogy ébredünk

és hajszálaink is itt a párnán
magunkra valló nyomaink

tündérvízszyonyok közt persze más a helyzet
ezüstpapírral bevont konyhakredencek edények
aprócska piros székek mindenütt
és ezüstös a villanykörte is
lányhajból szőke lányhajból a seprű
és illatos szoknyából a törlőruhák
fényes szalagok az evőeszközök
szikrázó celofán-ablaküvegek
porcelántükrök varázslanak
és üveg a parkett és a mennyezet csupa üvegből
és barnácska árnyak kerülnek ha este jön
és szürkécskék ha reggel
halkan járnak-kelnek az illatok
forró vízcepp áll a levegőben
és tükörlük benne egy rózsaszírom

a léptek mint finom órakettyenések
áthallanak a szobákon
és nincsenek ajtók csak leheletnyi függönyök
és küszöbök kilincsek sincsenek
és falak sincsenek csak ablakok
és nincsenek arcok és nincsenek szavak
csak kezek vannak meg mosolyok
leányszírom kezek
leányszírom mosolyok amerre nézel

meglátogatlak a konyhában
sószemcse csillag ujjad hegyén

és látom az öregasszonyt
orrán megsárgult a szemüveg
pongylója végigvágódik a konyhán
sír a nagymama sír
újságpapírt hozok a krumplihéjnak
valami szürke lé szivárog
vigyorognak rajtam a dunsztosüvegek
elseprem a gangról a kormot
megbicsaklik gyerekezemben a seprű

lassan elfeketülnek lábosaink
nyakadon tanyát ver a nap

majd veszünk új edényeket
nem tudom kávészem ez vagy almamag

*valaki sírok
mindig sírok*

ebben lehattunk egyik bátran. A magyar nemes Lavotta – ámbár engem a Lulák drága lagutájára emlékeztet, amit másutt lavutának mond a zenésznép – kesergőihez a cigány Bihari János – Liszt és Berzsenyi csodálta – lassú és friss magyarjaihoz, verbunkjaihoz hozzátette a zsidó Rózsavölgyi Márk – *hegedű és koldusbot*, siratta Petőfi – a palotásait meg az első csárdásokot, hozzá megint a fiacskám egyik üke, a Patikárius Ferkó – *hogyne lett volna a honfibú patikáriusa Vörösmarty kedves zenésze, amikor hegedülni is Ferkó apjától, A vén cigánytól tanult!* – s fonó-csárda-templom múltával az eszpresszó cigány-zsidó Horváth Jenője tett annyit megint, hogy fújni nem győztük, amikor csak háromfélék voltunk: aki ült, meg aki ül, meg aki ülni fog.

Veled is megtörténhet egyszer. Figyeljétek meg, hogy a zengéstől, gyerekek – ennyit mondok még, aztán szervusztok –, irtóznak ezek, a hátukon áll föl a szőr a majmainak, de mi szólni

nem szólunk erről senkinek

Eörsi István

MÉG VALAMI

A JÓBOK KÖNYVE utószava

Egy túlélő – ma már ő sem él – részletesen beszámolt nekem arról, hogyan teltek a napok a halálos zárkában. Hárman voltak egyberekesztve, egyazon bűnügy elítéltejei, még innen a harmincon: nevetgéltek, játszottak, szövicceket és verseket faragtak. Naponta egy órán keresztül kis udvarban, zárkánként sétáltak a halálraítéltek egy őrtony alatt – amióta az ítélet jogerőre emelkedett, sétálniuk sem kellett, a falnak támaszkodhattak, vagy akár lefekhettek a meleg betonra a napsütésben. Az örök a megszokottnál kevesebbet üvöltöztek, sőt egyik-másik szinte barátságosan bánt velük, és csak úgy suhantak a napok. Hónapok múltak így, nagy békében, derús szeretetben. Aztán kettőt közülük megölt az állam. A harmadik, akinek ítéletét életfogytiglani börtönre változtatták kegyelemből, öt évvel később, 1963-ban szabadult amnesztiával.

Jól ismertem a meggyilkoltakat, egyikük a barátom volt. „Minden nap hosszú a halál, és minden nap rövid, amit élünk” – írta nekem titkos levélben, ceruzaheggyel vécepapírra. Én éppen egy másik börtönben időztem, nevetségesen kurta ítélettel (nyolc év), ezért türelmetlenül. Szabadulni szerettem volna, ellentétben ama hárommal, akik nem tápláltak efféle reményt, és ezért megengedhették maguknak a luxust, hogy kiélvezzék perceiket. Vajon mindvégig megőrizték harmóniájukat? Amikor egy halálos zárkába belép az őr kíséretében a hóhér, az elítéltek tudják, hogy akinek a nevét mindjárt kimondja, annak nyakán másnap hajnalban megfeszül egy kurta kötél. Va-